CẠNH TRANH MỸ - TRUNG: TIẾP CẬN BẢN CHẤT VÀ THỰC TIỄN

Lê Đình Tĩnh*
Nguyễn Đức Chính*

Tóm tắt: *Các cường quốc thường có xu hướng tìm kiếm vị trí tối ưu, tạo ảnh hưởng trong khu vực và trên thế giới. Khi đạt được đến một sự vượt trội về thực lực nhất định, các nước này sẽ tạo dựng "quyền lực cấu trúc", tức là khả năng xác lập các luật chơi chung cho các thành viên trong hệ thống quốc tế. Với tiềm lực hiện nay, Trung Quốc đang nới rộng khoảng cách với các nước trong khu vực và ngày càng bám sát, thách thức vị trí lãnh đạo của Mỹ. Xét về tương quan lực lượng, Trung Quốc đang có ưu thế nhất định, đặc biệt trong khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, nên cạnh tranh Mỹ - Trung sẽ ngày càng gia tăng về quy mô và cường độ. Vậy bản chất của cạnh tranh Mỹ - Trung là gì? Hai nước đấu tranh lợi ích, quyền lực chủ yếu bằng những biện pháp, công cụ nào? Để trả lời câu hỏi trên, bài viết sẽ tập trung phân tích về các tuyên bố trong các văn kiện chính thức, các hành động hai bên triển khai nhau trên thực tế.*

Từ khóa: Mỹ, Trung Quốc, cạnh tranh Mỹ - Trung, chiến tranh thương mại, chạy đua công nghệ, Covid-19

Kể từ khi thiết lập quan hệ ngoại giao năm 1979, giới tinh hoa Mỹ luôn kỳ vọng đến một thời điểm nhất định nào đó Trung Quốc sẽ chịu thích nghi với trật tự thế giới do Mỹ sắp đặt. Do vậy, chính quyền các đời Tổng thống Mỹ đều cố gắng thi hành chính sách "can dự" thay vì "đối đầu" với Trung Quốc. Tuy nhiên, sau khi Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình trở thành thế hệ lãnh đạo thứ năm, có nhiều điều chỉnh đối với chính sách "giấu mình chờ thời" từ thời Đặng Tiểu Bình - chính sách quan trọng hàng đầu đem lại sức mạnh và vị thế cho Trung Quốc như hiện nay - Mỹ dần nhận ra chính sách can dự trong gần 40 năm qua đã không đem lại hiệu quả như Mỹ muốn. Thêm vào đó, việc Tổng thống Donald Trump đắc cử - một doanh nhân/chính khách khó đoán, coi trọng tư duy dân tộc, chủ nghĩa về kinh tế và công bằng thương mại - Mỹ bắt đầu có bước chuyển chính sách lớn từ can dự tích cực sang cạnh tranh với Trung Quốc một cách tương đối toàn diện.

Sự thay đổi trong chính sách đối với Trung Quốc được Mỹ thực hiện khá nhất quán về nội bộ, đặc biệt là sự thống nhất từ hai đảng, thể hiện qua các văn bản như Chiến lược An ninh Quốc gia, Chiến lược Quốc phòng Quốc gia, các bản báo cáo trước Quốc hội Mỹ, các bộ luật và tuyên bố của các quan chức cấp cao...

* *Học viện Ngoại giao*

Đơn cử như trong Chiến lược An ninh Quốc gia năm 2017, Mỹ đã trực tiếp đề cập đến việc xem xét lại "chính sách can dự tích cực với các đối thủ thông qua các thể chế quốc tế và cơ chế thương mại toàn cầu, nhằm đưa các đối thủ này dần trở thành các chủ thể lành tính và đáng tin cậy. Phần lớn, các giả định này đã thất bại"[1]. Trong Chiến lược Quốc phòng Quốc gia năm 2018, Mỹ cũng trực tiếp nêu Trung Quốc là cường quốc xét lại cùng với Nga, Iran và Triều Tiên; khẳng định Trung Quốc và Nga muốn định hình lại thế giới theo những giá trị của mình.[2] Từ việc xem xét các điều chỉnh chính sách của Mỹ, bài viết tập trung nhận diện, phân tích bản chất, mục tiêu của cạnh tranh Mỹ - Trung và các biện pháp mà hai bên đã sử dụng trong nhiệm kỳ đầu của Tổng thống Donald Trump.

Bản chất cạnh tranh Mỹ - Trung

Về bản chất, đây là cuộc cạnh tranh giữa một cường quốc đang lên và một cường quốc tại vị và xét cho cùng đều có chung một mục đích là trở thành siêu cường có ưu thế vượt trội trên thế giới. Mỹ đã có truyền thống kiềm chế nước khác để không ai có thể đuổi kịp và vươn lên. Thời Chiến tranh Lạnh, Mỹ đã kéo Liên Xô vào một cuộc chạy đua vũ trang, gián tiếp khiến Liên Xô sụp đổ. Năm 1985, mặc dù là đồng minh nhưng Mỹ đã sử dụng Hiệp định Plaza để làm chậm lại sự "thần kỳ" của nền kinh tế Nhật Bản, đặc biệt sau khi Nhật Bản có những bước tiến bộ vượt bậc trong ngành công nghiệp nặng và sản xuất chất bán dẫn[3]. Vào thời điểm đó, "Nhật Bản có thể mua cả thế giới"[4], đe dọa đến vị thế số một của Mỹ về kinh tế. Kể từ khi Chiến tranh Lạnh kết thúc, Mỹ trở thành siêu cường duy nhất trên thế giới và tiếp tục tìm cách bảo đảm vị thế độc tôn của mình thông qua các cơ chế quốc tế đã có sẵn hoặc phần lớn do Mỹ lãnh đạo hay đóng vai trò chi phối như Hội đồng Bảo an Liên Hợp quốc (UNSC), IMF, WB, G7, G20, NATO...

Mục tiêu thực sự Trung Quốc muốn trong cuộc chiến này vẫn còn nhiều tranh luận, tuy nhiên xem xét lời nói và hành động trên thực tế thì có thể thấy tham vọng của Trung Quốc là trở thành siêu cường khu vực, từng bước trở thành siêu cường thế giới đặc biệt từ khi Chủ tịch Tập Cận Bình lên nắm quyền năm 2013. Trung Quốc trong lịch sử đã xem mình là quốc gia "trung tâm". Chủ tịch Tập tuyên bố muốn hoàn thành "Giấc mộng Trung Hoa" hay "Phục hưng Trung Hoa", đưa ra các sáng kiến chiến lược do Trung Quốc dẫn dắt như Sáng kiến Vành đai - Con đường (BRI), cộng đồng chung vận mệnh, châu Á của người châu Á... Đồng thời, Trung Quốc cũng đẩy mạnh các sáng kiến mà không do Mỹ dẫn dắt như Tổ chức Hợp tác Thượng Hải, Ngân hàng Cơ sở Hạ tầng châu Á (AIIB), Diễn đàn Hương Sơn,... Bên cạnh đó, Trung Quốc cũng gia tăng ảnh hưởng tại các tổ chức quan trọng của thế giới như Liên Hợp quốc,

Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO). Với việc nắm giữ thêm Chủ tịch Tổ chức Nông Lương Thế giới (FAO) vào tháng 6/2019, Trung Quốc hiện đang nắm giữ 4 chức chủ tịch trong 15 cơ quan chuyên trách của Liên Hợp quốc.[5] Thậm chí, có những lúc trong nội bộ Trung Quốc có luồng tư tưởng Trung Quốc đã "ngang hàng" với Mỹ ở khu vực khi đề xuất xây dựng quan hệ nước lớn kiểu mới (Thượng đỉnh Sunny Land, 2013) và cho rằng châu Á - Thái Bình Dương đủ chỗ cho cả Mỹ và Trung Quốc. Trên cơ sở bản chất và mục tiêu của cuộc cạnh tranh này, hai bên đã triển khai những biện pháp đối đầu toàn diện trên nhiều khía cạnh.

Các biện pháp cạnh tranh

Cạnh tranh mô hình quản trị: cả hai bên đều đề nghị xây dựng một trật tự dựa trên luật lệ. Mỹ cho rằng Trung Quốc lợi dụng trật tự do Mỹ dẫn dắt để làm giàu trong nhiều năm qua, cáo buộc Trung Quốc quay trở lại đòi xóa bỏ trật tự đó. Trung Quốc cho rằng "hệ thống quản trị toàn cầu cần phải được cải tổ", trong đó bao gồm một bộ hệ thống mới về luật lệ quốc tế, thể chế và các cơ chế thực thi mà cộng đồng toàn cầu sẽ sử dụng để giải quyết các vấn đề chung.[6] Với tiềm lực hiện nay, việc Trung Quốc muốn có tiếng nói mạnh hơn và vai trò lớn hơn trong cộng đồng quốc tế là có thể hiểu được. Tuy nhiên, Mỹ lo ngại rằng Trung Quốc sẽ dùng các giá trị của mình để áp đặt lên hệ thống quốc tế mới. Điều này sẽ không có lợi cho Mỹ và phương Tây.[7] Đặc biệt sau khủng hoảng Covid-19, các tổ chức quản trị toàn cầu đang đứng trước nhiều thách thức về sự tin cậy và tính hiệu quả, do chịu nhiều tác động đa chiều của các nước lớn. Chẳng hạn, WHO đang chịu nhiều cáo buộc về việc giảm nhẹ sự nghiêm trọng của dịch Covid-19 trong giai đoạn đầu bùng phát ở Trung Quốc[8], khiến thế giới phản ứng chậm trễ trong công tác chống dịch. Hội đồng Bảo an Liên hợp Quốc, G7 và G20 nhiều khả năng tiếp tục trở thành điểm nóng trong đối đầu Mỹ - Trung, cản trở tiến trình hợp tác đối phó chống dịch trên cấp độ toàn cầu.[9]

Gia tăng tập hợp lực lượng: thể hiện rõ qua việc triển khai chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương (IPS) và Sáng kiến Vành đai - Con đường (BRI) và việc tăng cường tập hợp lực lượng xung quanh hai sáng kiến này. Do sức mạnh tổng hợp chưa bằng Mỹ, Trung Quốc chú trọng thêm các biện pháp nhằm hạn chế khả năng bị bao vây, kiềm chế.

Từ góc độ Mỹ, với việc công bố chiến lược IPS thay cho chiến lược Tái cân bằng, Mỹ muốn đưa Ấn Độ và khu vực Ấn Độ Dương vào bản đồ tập hợp lực lượng chiến lược mới nhằm đối trọng với một Trung Quốc đang trỗi dậy, bởi ba lý do: (i) Sự gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc tại các khu vực quanh Ấn Độ gồm Trung Á và Ấn Độ Dương; (ii) Vị trí địa lý quan trọng của

Ấn Độ ở khu vực Ấn Độ Dương cũng như lập trường khá cứng rắn của nước này với Trung Quốc[10]; và (iii) Ngoài mạng lưới đồng minh tương đối vững chắc ở Đông Bắc Á, Mỹ muốn củng cố thêm hệ thống đồng minh, đối tác ở Đông Nam Á và Ấn Độ Dương để kiềm chế Trung Quốc, đặc biệt là khi vị thế của Ấn Độ ngày càng lên. *Về kinh tế*, Chính quyền Trump cho rằng việc Trung Quốc áp dụng chính sách kinh tế chiếm đoạt, sử dụng hình thức cho vay dưới dạng "bẫy nợ", không tính đến lợi ích của quốc gia khác... đang khiến các quốc gia vừa và nhỏ lo ngại về sự hợp tác không bình đẳng và tình trạng ngày càng bị lệ thuộc. Chiến lược IPS thể hiện rõ mục tiêu tập hợp lực lượng kinh tế qua các sáng kiến gồm: Đạo luật BUILD, Sáng kiến Trấn an châu Á (ARIA), Cơ quan Tài chính Phát triển Quốc tế (USIDFC) và Mạng lưới Kết nối Điểm xanh (BDN). Trong mục đích hoạt động của USIDFC và BDN, Mỹ không giấu giếm ý đồ cạnh tranh trực tiếp với các dự án cơ sở hạ tầng trong khuôn khổ BRI của Trung Quốc. Bằng việc áp dụng các tiêu chuẩn cao về minh bạch và bảo vệ môi trường, xã hội, và đặc biệt là sẽ xem xét tới khả năng trả nợ của các nước đối tác, Chính quyền Donald Trump tuyên bố sẽ giúp các nước có thêm lựa chọn bên cạnh các khoản đầu tư có định hướng nhà nước do các chính quyền và các đối thủ chiến lược của Mỹ cung cấp. Trong chuyến công du tới châu Á vào tháng 11/2018, Phó Tổng thống Mike Pence tiếp tục phê phán các dự án của Trung Quốc, cho rằng cách tiếp cận của Trung Quốc với những dự án không có tính bền vững, chất lượng thấp, đi kèm với những điều khoản khiến quốc gia nhận đầu tư bị trì trệ; đồng thời khuyến khích các quốc gia tìm đến "những lựa chọn tốt hơn", cụ thể là các dự án đầu tư của Mỹ.[11]

Với Trung Quốc, sau khi đưa BRI vào Điều lệ Đảng, thể hiện mục tiêu tầm toàn cầu, dấu ấn lãnh đạo của Chủ tịch Tập Cận Bình, Trung Quốc quyết liệt thúc đẩy triển khai sáng kiến này. Tính đến tháng 2/2020, hơn 100 quốc gia và nhiều tổ chức quốc tế đã ký kết hợp tác với BRI.[12] Trong BRI, Trung Quốc dành ưu tiên cao cho các nước láng giềng có vị trí quan trọng về địa chiến lược như Nga, Kazakhstan, Pakistan, Hàn Quốc, Singapore, Malaysia, Campuchia, Việt Nam và Thái Lan.[13] Thông qua BRI, trong những năm qua, Trung Quốc đã thiết lập hệ thống các cảng biển ở nước ngoài - đặc biệt là ở khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, giúp nước này có khả năng tiếp cận/chống tiếp cận, tác chiến xa bờ và triển khai lực lượng khi cần thiết.[14] Việc Trung Quốc thiết lập căn cứ quân sự đầu tiên ở nước ngoài tại Djibouti, hỗ trợ xây dựng cảng nước sâu tại Koh Kong của Campuchia, hay việc Trung Quốc thuê cảng Hambantota của Sri Lanka trong 99 năm khiến Mỹ lo ngại.[15] Tại Nam Thái Bình Dương, ảnh hưởng của Trung Quốc đang gia tăng nhanh chóng thể hiện qua

một số biện pháp: (i) chuyển hoá và làm giảm số lượng nước ủng hộ Đài Loan; (ii) tăng mạnh về giá trị trao đổi thương mại trong 10 năm qua; (iii) tăng cường viện trợ trong giai đoạn 2011-2018 lên vị trí số hai sau Australia; (iv) tăng cường cho vay nợ; (v) sự tăng cường hiện diện lâu dài tại khu vực thông qua việc xây dựng cảng biển, điểm tiếp cận, hậu cần và tàu bè thăm viếng.

Chiến tranh thương mại: Đây là một trong những nội dung chủ chốt và mặt trận hàng đầu của Chính quyền Trump. Hiện nay, Trung Quốc là nước có thặng dư thương mại lớn nhất với Mỹ (345,6 tỷ USD)[16]. Mỹ áp thuế và đề nghị Trung Quốc mua hàng thêm của Mỹ, nhất là nông sản, cải thiện cán cân, buộc Trung Quốc phải thay đổi quy định với các công ty Mỹ đầu tư tại Trung Quốc. Nguyên nhân chủ yếu là do Mỹ bắt đầu cảm thấy sự đe dọa về kinh tế của Trung Quốc đối với vị thế độc tôn của Mỹ. Điển hình là năm 2001, 80% các quốc gia trên thế giới có tổng kim ngạch thương mại với Mỹ lớn hơn Trung Quốc, đến năm 2018 con số đó chỉ còn 30%, và 2/3 các quốc gia hiện nay có quan hệ thương mại với Trung Quốc lớn hơn Mỹ.[17] Bên cạnh đó, GDP của Trung Quốc hiện nay cũng tương đương khoảng 66% của Mỹ - tương tự cột mốc khi Mỹ thực hiện chính sách kiềm chế nền kinh tế Nhật trong những năm 1980.

Đổi lại, Trung Quốc có một số nhân nhượng nhưng cũng trả đũa bằng thuế quan, kêu gọi các công ty ngừng mua nông sản Mỹ, hạ giá đồng Nhân dân tệ, cho rằng Trung Quốc mới là quốc gia tôn trọng thương mại tự do/WTO, tiếp tục vận động để được hưởng gói vay ưu đãi 1-1,5 tỷ USD cho các nước đang phát triển từ Ngân hàng Thế giới (WB) đến năm 2025. Chính phủ Trung Quốc tiếp tục kiểm soát các lĩnh vực then chốt của nền kinh tế và tiếp tục phân bổ các nguồn lực một cách chiến lược cho các công ty hàng đầu ở Trung Quốc. Điều này sẽ đặt các công ty của Mỹ gặp nhiều bất lợi cả ở Trung Quốc và nước ngoài khi phải cạnh tranh với các công ty Trung Quốc được hậu thuẫn về kinh tế và thể chế.[18] Nhìn chung, Mỹ cũng đã áp dụng nhiều biện pháp để đối phó với tình trạng này như sử dụng các cơ chế trong luật thương mại của Mỹ, đưa các vụ kiện ra WTO, đe dọa áp đặt thêm thuế; nhưng Trung Quốc đáp trả khá khôn khéo bằng các cam kết cải cách thể chế nhằm "câu giờ" để củng cố nội lực.

Kết quả, mặc dù hai bên đã đạt được thỏa thuận thương mại giai đoạn 1 (tháng 1/2020)[19], nhưng nhiều vấn đề mang tính khác biệt căn bản giữa hai quốc gia vẫn chưa được giải quyết như bản quyền công nghệ, mô hình kinh tế và quan trọng hơn là Mỹ chỉ đồng ý ký khi thỏa thuận đó làm cho Mỹ "an tâm" về vị thế của mình.

Ganh đua công nghệ cao: Đây cũng là lĩnh vực quan trọng thứ hai bên cạnh thương mại vì trong thời đại 4.0 hiện nay, công nghệ là nhân tố then chốt để quyết định mức độ phát triển, cũng như

đã trở thành một trụ cột trong sức mạnh tổng hợp quốc gia. Mỹ đã đưa chính sách kiểm soát về công nghệ với Trung Quốc trở thành trọng tâm vì Chính quyền Trump cho rằng vấn đề này đang tạo ra mối đe dọa với an ninh quốc gia và phát triển kinh tế Mỹ. Ngoài việc gia tăng áp thuế vào các mặt hàng được hưởng lợi từ chiến lược "Made in China 2025"[20], Mỹ áp dụng các lệnh trừng phạt đối với ZTE và Huawei, gây khó khăn cho các hoạt động của hai công ty này tại Mỹ và nhiều quốc gia khác, yêu cầu các đồng minh không sử dụng công nghệ của hai công ty trên. Mỹ cáo buộc nhiều công ty của Trung Quốc đã vi phạm các lệnh cấm và bản quyền, đánh cắp bí quyết và cưỡng ép chuyển giao công nghệ. Hiện nay, FBI Mỹ đang tiến hành điều tra hơn 1.000 trường hợp đánh cắp công nghệ có liên quan tới Trung Quốc; đặc biệt, số vụ gia tăng mạnh kể từ năm 2008 đến nay.[21]

Ngược lại, Trung Quốc chọn một chiến lược "vừa sức" hơn: kết hợp các biện pháp mềm mỏng và nỗ lực củng cố nội lực để đối phó với các lệnh cấm vận từ Mỹ. Trong năm 2019, Trung Quốc đã có những điều chỉnh trong một số tuyên bố và văn kiện quan trọng nhằm không đẩy tình hình quá căng thẳng như trong bài phát biểu của Thủ tướng Lý Khắc Cường trước kỳ họp Quốc hội vào tháng 3/2019, hay bản Kế hoạch Phát triển Kinh tế - xã hội năm 2019. Cả hai đều không đề cập trực tiếp đến chiến lược "Made in China 2025".[22] Bên cạnh đó, Trung Quốc cũng triển khai nhiều biện pháp để đối phó lại các chính sách từ Chính quyền Trump như gây sức ép các công ty công nghệ Mỹ (Apple, Google, Facebook...), kết hợp các biện pháp lobby, vận động các công ty Mỹ có nhiều lợi ích kinh tế ở Trung Quốc tác động trở lại Chính quyền Trump, đa dạng hóa đầu tư công nghệ vào các thị trường khác. Mục tiêu cuối cùng của Trung Quốc là có thể thay thế các công nghệ của phương Tây bằng các nguồn cung nội sinh.

Gia tăng thực lực an ninh - quốc phòng: Đây là lĩnh vực cũng rất quan trọng đối với hai nước, mặc dù không phải là "chiến tuyến" hàng đầu trong cạnh tranh Mỹ - Trung, bởi tính chất nhạy cảm và nguy hiểm nếu cuộc đua trong lĩnh vực này trở nên quá nóng. Nhiều động thái nổi bật nhất của Mỹ gần đây đều xuất phát từ nhân tố Trung Quốc như: rút khỏi Hiệp ước Tên lửa Tầm trung (INF), tiếp tục bán vũ khí cho Đài Loan (trong đó có gói máy bay F-16 cho Đài Loan kể từ năm 1992), tăng cường FONOP ở Biển Đông[23], chuyển 60% lực lượng sang khu vực, tạm dừng nhiều hoạt động giao lưu, hợp tác quốc phòng; ngày càng xuất hiện nhiều tình huống suýt va chạm giữa lực lượng quân đội hai bên. Trung Quốc giữ lập trường cứng rắn với vấn đề Đài Loan, tiếp tục quân sự hóa các điểm chiếm đóng tại Biển Đông, triển khai chiến lược "vùng xám", tìm cách phá thế kìm của "chuỗi đảo thứ nhất", bắt đầu mở rộng và tăng cường

hoạt động hải quân sang "chuỗi đảo thứ hai" và Ấn Độ Dương.

Giảm dần phụ thuộc lẫn nhau về kinh tế, công nghiệp và tài nguyên: Bên cạnh các yếu tố cạnh tranh, Mỹ và Trung Quốc cũng đã tính tới kịch bản hai bên giảm dần phụ thuộc vào nhau trong tương lai về kinh tế, công nghiệp và tài nguyên. Chẳng hạn như, Tổng thống Trump yêu cầu các doanh nghiệp Mỹ rút dần khỏi Trung Quốc, Australia tăng xuất khẩu đất hiếm và các tài nguyên khác cho Mỹ, thay thế nguồn từ Trung Quốc. Trung Quốc ra hệ điều hành riêng Hong mei cho Huawei, đi tiên phong trong công nghệ 5G. Việc giảm dần này sẽ dẫn đến xu hướng "phân tách" (decoupling) giữa hai cường quốc về lâu dài, đặc biệt lĩnh về kinh tế và công nghệ. Điều này chắc chắn sẽ tạo ra những hệ lụy sâu sắc đối với hệ thống tài chính quốc tế và chuỗi sản xuất toàn cầu, tác động đến nền kinh tế toàn cầu. Đáng chú ý, dịch Covid-19 có thể đẩy nhanh hơn quá trình dịch chuyển chuỗi cung ứng[24], bởi không chỉ Mỹ mà cả thế giới đã và đang cảm nhận sự "dễ bị tổn thương" khi phụ thuộc quá lớn vào một "công xưởng" của thế giới.

Kết luận

Tóm lại, Mỹ và Trung Quốc là hai nhân tố đóng vai trò quan trọng hàng đầu trong cục diện thế giới và khu vực hiện nay. Tuy còn nhiều khó khăn, đà đi lên có phần bị chững lại trong vài năm trở lại đây nhưng xét tổng thể, Trung Quốc đang có tương quan ngày càng cân bằng hơn với Mỹ tại khu vực. Xét về tương quan so sánh lực lượng, Trung Quốc rõ ràng là nước duy nhất có khả năng thách thức sự thống trị của Mỹ và thay đổi trật tự thế giới hiện tại, kể từ sau Chiến tranh Lạnh. Về bản chất, đây là cạnh tranh lợi ích, giá trị và ảnh hưởng. Mỹ muốn Trung Quốc dừng lại ở một vị trí đủ an toàn để không thách thức vị trí số một của Mỹ, trong khi Trung Quốc muốn Mỹ đối xử công bằng hơn và muốn Mỹ công nhận là một cường quốc ngang hàng với Mỹ. Hai nước đang trong giai đoạn cạnh tranh toàn diện trên nhiều lĩnh vực quan trọng với nhiều hệ lụy sâu rộng. Một mặt, quan hệ Mỹ - Trung sẽ chỉ dừng lại ở mức "đối thủ" chứ không leo thang lên mức "kẻ thù" hay dẫn tới một cuộc chiến tranh nóng. Mặt khác, không loại trừ khả năng cạnh tranh chiến lược Mỹ - Trung đẩy các nước vừa và nhỏ vào thế kẹt, ví dụ như qua các lệnh cấm và trả đũa lẫn nhau về công nghệ cao, buộc các nước phải chọn "hệ sinh thái" Mỹ hay Trung Quốc.[25] Đặc biệt, Covid-19 làm bộc lộ rõ hơn bất đồng giữa Mỹ và Trung Quốc, từ đó đẩy nhanh quá trình giảm phụ thuộc vào nhau giữa hai quốc gia trên các lĩnh vực thiết yếu. Do vậy, để tận dụng tốt hơn cơ hội, hóa giải thách thức từ cạnh tranh Mỹ - Trung, các nước còn lại cần duy trì phương châm cốt lõi, đó là độc lập, tự chủ, cân bằng về chiến lược, đồng thời linh hoạt, chủ động về biện pháp cụ thể trên thực tế ■

Tài liệu tham khảo:

1. Aaron L. Friedberg (2005), "The Future of U.S. - China Relations: Is Conflict Inevitable?", International Security, Vol. 30, No. 2 (Fall, 2005), pp. 7-45
2. *China national defense in the new erate Paper*, the State Council Information Office of the People's Republic of China (July 2019)
3. Francis P. Sempa (29/6/2019), "The Case for Containing China", *The Diplomat*, https://thediplomat.com/2019/06/the-case-for-containing-china/
4. Fundamentals of US-China Relations", *The Washington Quarterly*, Fall 2019, pp. 93-119.
5. John Artman (04/7/2019), *Southeast Asia: A choice between two models*, https://technode.com/2019/07/04/insights-southeast-asia-a-choice-between-two-models/
6. Joseph Nye (04/9/2019), "Trump's Effect on US Foreign Policy", *Project Syndicate*, https://www.project-syndicate.org/columnist/joseph-s-nye
7. Julianne Smith & Torrey Taussig (2019), "The Old World and the Middle Kingdom: Europe Wakes Up to China's Rise", *Foreign Affairs* (Sep/Oct 2019).
8. Lê Đình Tĩnh (2020), "Cạnh tranh chiến lược Mỹ - Trung Quốc và tác động đối với cục diện khu vực châu Á - Thái Bình Dương, hàm ý chính sách cho Việt Nam", *Tạp chí Cộng sản*, số 936, 2/2020, tr. 94-100.
9. Minxin Pei (14/3/2019), "The High Costs of the New Cold War", *Project Syndicate*, https://www.project-syndicate.org/commentary/cold-war-us-china-trade-allies-by-minxin-pei-2019-03?barrier=accesspaylog
10. Richard McGregor (2019), "Party Man: Xi Jinping's Quest to Dominate China", *Foreign Affairs* (Sep/Oct 2019).
11. Robert Farley (18/5/2019), "US-China Decoupling and Vulnerabilities in the American Defense Industrial Base", *The Diplomat*, https://thediplomat.com/2019/05/us-china-decoupling-and-vulnerabilities-in-the-american-defense-industrial-base/
12. Robert Kaplan (01/9/2019), "Asia's Coming Era of Unpredictability", *Foreign Policy*, https://foreignpolicy.com/2019/09/01/asias-coming-era-of-unpredictability/
13. Xiang Bo (01/7/2019), "Spotlight: 70 years on, once backward China moves closer to world's center stage", *Xinhua News*, http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/01/c138189467.htm
14. Stephen Walt (05/9/2019), "Asia Has Three Possible Futures", *Foreign Policy*.

Chú thích:

1. The White House, *National Security Strategy of the United State of America*, 12/2017, tr.3.
2. Department of Defense, *Summary of the National Defense Strategy of the United States of America*, 2018, tr.2
3. Chất bán dẫn đóng vai trò rất quan trọng việc ứng dụng vào máy móc và công nghệ. Những năm 80, Nhật Bản bắt đầu vượt Mỹ về công nghiệp ô tô (tiết kiệm nhiên liệu và giá rẻ) và công nghệ sản xuất chip (chất lượng tốt và giá rẻ hơn chip của Mỹ)
4. Rob Wile, "The True Story Of The 1980s, When Everyone Was Convinced Japan Would Buy America," *Business Insider*, ngày 05/9/2014, https://www.businessinsider.com/japans-eighties-america-buying-spree-2014-9
5. Brett D. Schaefer, "How the U.S. Should Address Rising Chinese Influence at the United Nations," *The Heritage Foundation*, ngày 20/8/2019, https://www.heritage.org/global-politics/report/how-the-us-should-address-rising-chinese-influence-the-united-nations
6. "Xi Urges Breaking New Ground in Major Country Diplomacy with Chinese Characteristics," *Xinhua*, ngày 11/02/2020, http://xinhuanet.com/english/2018-06/24/c137276269.htm
7. Melanie Hart and Blaine Johnson, "Mapping China's Global Governance Ambitions," *Center for American Progress*, ngày 28/02/2019, https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2019/02/28/466768/mapping-chinas-global-governance-ambitions/
8. Selam Gebrekidan, *The World Has a Plan to Fight Coronavirus. Most Countries Are Not Using it*," New York Times, ngày 12/3/2020, https://www.nytimes.com/2020/03/12/world/coronavirus-world-health-organization.html
9. "China cancels UN Security Council meeting over coronavirus, encourages 'votes by writing'", *Deccan Herald*, ngày 26/3/2020, https://www.deccanherald.com/international/world-news-politics/china-cancels-un-security-council-meeting-over-coronavirus-encourages-votes-by-writing-817843.html
10. Liên quan đến tranh chấp Doklam, nhiều ý kiến cho rằng cách hành xử cứng rắn của Ấn Độ là lý do khiến Trung Quốc phải lùi bước. Xem thêm Sourabh Gupta, "What South China Sea rivals can learn from the Doklam border dispute," *South China Morning Post*, ngày 03/9/2017, https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2109406/what-south-china-sea-rivals-can-learn-doklam-border-dispute

11. Trước đó có ý kiến cho rằng bài phát biểu của Phó Tổng thống Mike Pence chỉ trích Trung Quốc mang màu sắc Chiến tranh Lạnh tại Viện Hudson tháng 10/2018 có quan điểm bảo thủ chủ yếu phục vụ "khán giả trong nước". Nhưng đến APEC tháng 11, Pence vẫn tiếp tục cứng rắn với Trung Quốc, tức là có sự nhất quán cao trong cách tiếp cận.
12. *Ambassador Yao Jing Attends BRI and CPEC Seminar*, Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China, ngày 06/02/2020, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/t1748073.shtml
13. Theo Bộ Thương mại Trung Quốc, tại http://mofcom.gov.cn/article/tongjiziliao/dgzz/20181102809358.html, ngày 12/12/2018.
14. Đến nay, Trung Quốc đang đầu tư vào 14 cảng biển dọc khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Cả 14 cảng biển này đều có khả năng hữu dụng cho cả mục đích quân sự và dân sự. https://static1.squarespace.com/static/566ef8b4d8af107232d5358a/t/5ad5e20ef950b777a94b55c3/1523966489456/Harbored+Ambitions.pdf
15. Kiran Stacey, "China signs 99-year lease on Sri Lanka's Hambantota port," *Financial times*, ngày 11/12/2017, https://www.ft.com/content/e150ef0c-de37-11e7-a8a4-0a1e63a52 f9c
16. *US trade deficit shrinks in 2019 for first time in six years*, CNBC, ngày 05/2/2020, https://www.cnbc.com/2020/02/05/us-trade-deficit-december-2019. html
17. Alyssa Lend và Roland Rajah, "Chart of the week: Global trade through a US-China lens," *the Interpreter*, ngày 18/12/2019.
18. 2018 Report to Congress of the US - China Economic and Security Review Commission, pp. 29
19. Một số nội dung của thỏa thuận: Mỹ lùi thời hạn tăng thuế từ 25% lên 30% 250 tỷ USD hàng hóa Trung Quốc vốn dự định vào ngày 15/10, bỏ kế hoạch áp thuế lên 150 tỷ USD hàng Trung Quốc vào 15/12, giảm thuế xuống 7,5% cho các mặt hàng bị đánh thuế ngày 01/9. Trung Quốc, bỏ cam kết tăng thuế vào ngày 15/12 (trong đó có 25% vào ô tô Mỹ), cam kết trong hai năm tới, mỗi năm sẽ mua 40-50 tỷ USD hàng nông sản của Mỹ, có cam kết cải cách "cấu trúc". Ngoài ra còn có một số cam kết khác về sở hữu trí tuệ, tiền tệ...
20. Trong chiến lược "Made in china 2025" Trung Quốc đã chọn ra 10 lĩnh vực hàng đầu về công nghệ bao gồm công nghệ thông tin, sinh học, rô-bốt, không gian, và phương tiện thân thiện với môi trường, Xem thêm *Implementation stressed for manufacturing vision*, ngày 19/5/2015, http://english.www.gov.cn/policies/latest_ releases /2015/05/19/content_281475110703534.htm, và Alice Tse and Julianna Wu, "Why 'Made in China 2025' Triggered the Wrath of President Trump," *South China Morning Post*, ngày 17/02/2020, https://multimedia.scmp.com/news /china/artic le/made-in-China-2025/index.html
21. Catalin Cimpanu, "FBI Is Investigating More than 1,000 Cases of Chinese Theft of US Technology," *ZDNet*, ngày 09/02/2020, https://www.zdnet.com/article/fbi-is-investigating -more-than-1000-cases-of-chinese-theft-of-us-technology/
22. Lingling Wei, "Beijing Drops Contentious 'Made in China 2025' Slogan, but Policy Remains", *Wall Street Journal*, ngày 05/3/2019, https://www.wsj.com/articles/china-drops-a-policy -the-u-s-dislikes-at-least-in-name-11551795370, và "Full text: Report on China's national economic, social development plan", ngày 17/3/2019, *Xinhua*, http://www.xinhuanet.com/english/2019-03/ 17/c_137901686.htm
23. Nhiều hơn hẳn trong thời Trump, xem thêm tại John Power, "US Patrols in South China Sea Hit Record High in 2019," *South China Morning Post*, ngày 15/02/2020, https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3048967/us-freedom-navigation-patrols-south-china-sea-hit-record-high
24. Cheng Ting-Fang and Lauly Li, "Google, Microsoft shift production from China faster due to Virus", *Nikkei Asian Review*, ngày 26/02/2020, https://asia.nikkei.com/Spotlight/coronavirus/Google-Microsoft-shift-production - from-China-faster-due-to-virus
25. Ví dụ Chính quyền Trump yêu cầu đồng minh không được sử dụng các công nghệ của Huawei. Stu Woo & Kate O'Keeffe, "Washington Asks Allies to Drop Huawei," *The Wall Street Journal*, ngày 23/11/2018, https://www.wsj.com/articles/washington-asks -allies-to-drop-huawei-1542965105.